EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 14.12.2020
COM(2020) 799 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Aruanne ekspordilubade kohta, mis anti 2019. aastal kooskõlas määrusega, mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muul julmal, ebainimlikul või alandaval moel kohtlemiseks või karistamiseks

1. Sissejuhatus

Määruse (EL) 2019/125 (mis käsitleb kauplemist teatavate kaupadega, mida on võimalik kasutada surmanuhtluse täideviimiseks, piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks)([1]) (edaspidi „määrus“) eesmärk on hoida ühelt poolt ära surmanuhtluse täideviimist ning teiselt poolt piinamist või muud julma, ebainimlikku või alandavat kohtlemist või karistamist väljaspool ELi asuvates riikides. Selles eristatakse kaupu järgmiselt:

- kaubad, mis on oma olemuselt kuritahtlikud ja millega ei tohiks üldse kaubelda (II lisa), või
- kaubad, millel võib olla seaduslik kasutuseesmärk, näiteks õiguskaitse otstarbel kasutatav varustus (III lisa) või raviotstarbelised kaubad (IV lisa).

Selliste kaupadega kauplemisel kehtivad teatavad piirangud.

Määruse artikli 26 lõikes 3 on sätestatud, et liikmesriigid peavad koostama avaliku iga-aastase tegevusaruande. Aruanne peab sisaldama teavet saadud taotluste arvu, nendes taotlustes käsitletud toodete ja riikide ning nende taotluste suhtes tehtud otsuste kohta. Artikli 26 lõikes 4 on sätestatud, et komisjon peab koostama liikmesriikide avaldatud iga-aastastest tegevusaruannetest koosneva aastaaruande. Aastaaruanne tuleb teha üldsusele kättesaadavaks.

Komisjoni aruandes esitatakse teavet lubade kohta, mille liikmesriigid on andnud 2019. aastal selliste kaupade eksportimiseks,([2]) mida oleks 2019. aastal olnud võimalik kasutada piinamiseks või surmanuhtluse täideviimiseks.

Kõik liikmesriigid on teatanud artikli 11 lõike 1 ja artikli 16 lõike 1 alusel antud ja andmata jäetud ekspordilubade arvu ning nimetanud asjaomased kaubad ja sihtriigid. Enamikul juhtudel on liikmesriikide pädevad asutused teatanud ka ekspordiks lubatud kaupade arvu või kogused ning lõppkasutajate kategooria, kellele kaup tarniti.

Määruse (EL) 2019/125 kohased load

Määruse (EL) 2019/125 artikli 11 lõikes 1 ja artikli 16 lõikes 1 on sätestatud, et III lisas (artikli 11 lõige 1) ja IV lisas (artikli 16 lõige 1) loetletud kaupade eksportimiseks([3]) on vaja luba.

III lisas on loetletud teatavad kaubad, mida on võimalik kasutada piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks. III lisas nimetatud kaubad kuuluvad järgmistesse

1 ELT L 30, 31.1.2019, lk 1.

2 Aruanne ei sisalda teavet selle kohta, kuidas kasutasid eksportijad IV lisas (määruse (EL) 2019/125 V lisas) loetletud kaupade eksportimiseks liidu üldist ekspordiluba.

3 Määruse (EL) 2019/125 artikli 2 punktis d on eksport määratletud kui „kaupade väljaviimine liidu tolliterritooriumilt, sealhulgas tollideklaratsiooni nõudvate kaupade väljaviimine ning kaupade väljaviimine pärast ladustamist vabatsoonis Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 952/2013 tähenduses“.

rubriikidesse: inimeste ohjeldamiseks välja töötatud seadmed, relvad ja vahendid, mis on välja töötatud massirahutuste ohjeldamiseks või enesekaitseks, ning tegutsemisvõimetuks muutvaid või ärritavaid keemilisi aineid levitavad relvad või seadmed massirahutuste ohjeldamiseks või enesekaitseks ja teatavad seotud ained.

IV lisas on loetletud teatavad kemikaalid, mida on võimalik kasutada surmava süsti tegemiseks.

IV lisas loetletud kaupade eksportimiseks tuleb hankida ekspordiluba asjaomase liikmesriigi pädevalt asutuselt, mis on loetletud määruse I lisas, välja arvatud juhul, kui selliste kaupade eksportimiseks kasutatakse V lisas sätestatud liidu üldist ekspordiluba.

Liidu üldises ekspordiloas osutatud sihtkohtadesse saab tavaliselt eksportida, ilma et oleks vaja hankida liikmesriigi välja antav individuaalne või koondluba. Senise lähenemisviisi kohaselt lisatakse kolmas riik V lisasse juhul, kui see riik on ratifitseerinud asjakohase rahvusvahelise lepingu, millega võetakse kohustus kaotada surmanuhtlus kõigi kuritegude eest. Nende riikide puhul, kes ei kuulu Euroopa Nõukogusse, tähendab see, et asjaomane riik peab olema reservatsioonideta ratifitseerinud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti (ICCPR) teise fakultatiivprotokolli.

Kui on aga põhjust kahelda eksportija suutlikkuses pidada kinni liidu üldise ekspordiloa tingimustest või ekspordikontrolli käsitlevatest õigusaktidest, võib pädev asutus keelata eksportijal kõnealust luba kasutada.

Määruse (EL) 2019/125 artikli 20 lõikes 2 on märgitud, et liikmesriigi antav ekspordiluba võib olla individuaalne luba (luba eksportida ühele kolmanda riigi lõppkasutajale või kaubasaajale) või koondluba (luba eksportida ühele või mitmele kindlaksmääratud lõppkasutajale või edasimüüjale ühes või mitmes kindlaksmääratud kolmandas riigis)([4]).

Määruse artiklitega 3, 4 ja 5 keelatakse II lisas loetletud kaupade eksport, import ja transiit. Pädevad asutused võivad teha sellest keelust erandi, kuid vaid juhul, kui tõendatakse, et asjaomaseid kaupu kasutatakse nende ajaloolist tähtsust silmas pidades üksnes avalikuks eksponeerimiseks muuseumis (kas kolmandas riigis või kooskõlas artikliga 4 mõnes liikmesriigis).

4 Artikli 2 punktis p on esitatud mõiste „individuaalne luba“ terviklik määratlus. Artikli 2 punktis q on esitatud mõiste „koondluba“ terviklik määratlus.

2. Antud ja andmata jäetud load

2019. aastal oli teatatud lubade koguarv 285 ning lubade andmisest teatas 11 liikmesriiki. Ülejäänud liikmesriigid teavitasid komisjoni, et nad ei olnud saanud ühtki määruse kohast loataotlust.

Kuna määruse artiklis 2 esitatud individuaalse loa ja koondloa määratlus ei sisalda kvantitatiivset osa, ei anna antud lubade arv aimu lubadega hõlmatud kaupade arvust ega kogusest. Samuti ei tehta teabes, mille liikmesriigid komisjonile esitavad, tavaliselt vahet individuaalsetel ja koondlubadel.

Määrusega nõutakse, et pädevad asutused kontrolliksid, kas ekspordiluba annab aimu sellest, et eksportimise korral võidakse asjaomaseid kaupu kasutada piinamiseks või muuks julmaks, ebainimlikuks või alandavaks kohtlemiseks või karistamiseks (III lisa) või surmanuhtluse täideviimiseks (IV lisa). Seepärast on määruse artikli 20 lõikes 8 märgitud, et pädevale asutusele tuleks esitada „täielik teave eelkõige konkreetse lõppkasutaja, sihtriigi ja kaupade lõppkasutuse kohta“.

2019. aastal teatati kuuest tagasilükatud ekspordiloa taotlusest([5]). 2019. aastal teatatud loa andmata jätmise juhtumid puudutasid teatavaid kavandatud tehinguid Bosnia ja Hertsegoviina, Hiina, India, Iisraeli, Nigeeria ja Nigeri klientidega. Tehingud, mille jaoks jäeti luba andmata, puudutasid eelkõige III lisas loetletud koodiga 3.1 hõlmatud kaupu([6]). Kavandatud eksport Nigeeriasse puudutas III lisas loetletud koodiga 3.6 hõlmatud kaupu([7]). Kavandatud eksport Indiasse hõlmas IV lisas loetletud kaupu (*tiopentaal*).

Määruse artiklitega 3, 4 ja 5 keelatakse II lisas loetletud kaupade eksport, import ja transiit. Määrusega lubatakse riikide pädevatel asutustel teha sellest keelust erand, kuid vaid juhul kui tõendatakse, et asjaomaseid kaupu kasutatakse nende ajaloolist tähtsust silmas pidades üksnes avalikuks eksponeerimiseks muuseumis (kas kolmandas riigis või kooskõlas artikliga 4 mõnes liikmesriigis). Pädevad asutused teatasid, et 2019. aastal nad selliseid erandeid ei teinud.

Käesoleva aruande *1. lisas* on esitatud teave liikmesriikide pädevate asutuste poolt 2019. aastal antud ekspordilubade arvu kohta kaubakategooriate lõikes (III ja IV lisa). Teave antud lubade arvu kohta ei hõlma liidu üldise ekspordiloa alusel toimunud eksporti (määruse (EL) 2019/125 V lisa).

2. lisas on esitatud teave ajavahemikul 2017–2019 antud lubade ja tagasi lükatud taotluste arvu kohta.

5 2019. aastal tagasi lükatud loataotluste arv erineb läbivaatamisaruandes (COM(2020) 343) esitatud arvust, kuna selles võetakse arvesse andmeid, mis ei olnud läbivaatamisaruande lõpliku valmimise ajal kättesaadavad.

6 III lisas loetletud koodiga 3.1 hõlmatud kaubad: kaasaskantavad relvad või seadmed, millega manustatakse või levitatakse tegutsemisvõimetuks muutvat või ärritavat keemilist ainet.

7 III lisas loetletud koodiga 3.6 hõlmatud kaubad: fikseeritud või paigaldatavad seadmed, mida kasutatakse selliste tegutsemisvõimetuks muutvate või ärritavate mõjurite levitamiseks, mis levivad väga kaugele.

3. lisas on esitatud teave lubatud ekspordi peamiste sihtkohtade kohta.

4. ja 5. lisas on antud ülevaade ekspordiks lubatud kaupadest, nende sihtkohtadest ja teatatud lõppkasutusest.

3. Lõppkasutajad

Komisjonile laekunud teabe alusel on võimalik eristada lõppkasutust õiguskaitse, teaduse ja tervishoiu (haiglates ja veterinaarotstarbel) eesmärgil ning lõppkasutust turva- ja kauplemisfirmade poolt.

6. lisas on tehtud kokkuvõte komisjonile esitatud teabest lubatud ekspordi teatatud lõppkasutuse kohta 2019. aastal.